केन्द्रीय विद्यालय संगठन, जयपुर संभाग

सत्रान्त-परीक्षा (SESSION ENDING EXAM 2025- 2026)

कक्षा- सप्तमी

प्रतिदर्श प्रश्न पत्र

समयः 2 ½ होराः पूर्णाङ्काः **60** **विषय- संस्कृतम्**

छात्रस्य नाम-________________________ अनुक्रमाङ्कः____________

कक्षा – सप्तमी वर्ग - ____________

परीक्षकस्य हस्ताक्षर -:__________________ निरीक्षकस्य हस्ताक्षर - ______________

निर्देशा:-

- प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एव लेखनीयानि।
- लेखने स्वच्छता स्पष्टता च स्यात्।
- उत्तराणि अस्यामेव उत्तरपुस्तिकायां निर्दिष्ट स्थाने लेखितव्यानि ।
- समस्ताः प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति ।

खण्ड क- अपठित-अवबोधनम् (8)

1. **अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – (8)**

प्रात: काल: अतीव मधुर: काल: भवति। यदा स्वच्छे आकाशे सूर्य: उदेति तदा अन्धकार: दूरं गच्छति। सर्वत्र प्रकाश: एव प्रकाश: भवति। पक्षिण: यत्र-तत्र न भ्रमन्ति अपितु मधुरेण स्वरेण मधुरं गीतं गायन्ति। सरोवरेषु कमलानि वाटिकाषु विभिन्नानि पुष्पाणि विकसन्ति। तेषु भ्रमरा: सानन्दं विचरन्ति। शीतल: वायु: वहति | सम्पूर्णं वातावरणं सुगन्धमयं भवति। भ्रमणशीला: प्रसन्ना: जना: वाटिकासु भ्रमन्ति। अनेके बाला: अपि वाटिकासु यत्र–तत्र भ्रमन्ति क्रीडन्ति च। ते अतीव प्रसन्ना: भवन्ति। पशव: अपि प्रसन्ना: भवन्ति। सर्वे जना: स्वकार्येषु संलग्ना: भविष्यन्ति। एषा सुखदायिनी प्रभातवेला जनान् स्वकर्तव्यस्य पाठं पाठयति | धन्या एषा प्रभातवेला।

I. एकपदेन उत्तरत - 2x1= 2

(क) प्रात: काल: कीदृशः भवति ? उत्तर-______________

(ख) सर्वत्र कः एव भवति ? उत्तर-______________

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - 2x2= 4

(क) भ्रमणशीला: प्रसन्ना: जना: कुत्र भ्रमन्ति ?

उत्तर-____

(ख) सरोवरेषु वाटिकाषु च कानि विकसन्ति ?

उत्तर-____

III. भाषिककार्यम् - 2x1=2

(क) "जना: भ्रमन्ति" अत्र **कर्तापदम्** किम् अस्ति ?

(अ) भ्रमन्ति (ब) जना: (स) संलग्ना: (द) एषा

(ख) सर्वत्र प्रकाश: एव प्रकाश: भवति । अत्र **अन्धकार:** इतिपदस्य विलोम पदम् किम् अस्ति ?

(अ) भवति (ब) एव (स) सर्वत्र (द) प्रकाश:

खण्ड ख – रचनात्मक-लेखनम् (12)

2. **पट्टिकां दृष्ट्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखन्तु ।** 4x1=4

(क) सप्ताहस्य कतमः दिवसः रविवासरः अस्ति ?

उत्तरः______________________________

(ख) सप्ताहस्य षष्ठः दिवसः कः ?

उत्तरः______________________________

(ग) सप्ताहस्य कतमः दिवसः शनिवासरः अस्ति ?

उत्तरः______________________________

(घ) सप्ताहस्य अन्तिमः दिवसः कः अस्ति ?

उत्तरः______________________________

3. **मञ्जूषां पश्यन्तु, उत्तरं लिखन्तु –** 4x1=4

यथा- आङ्ग्लमासेषु प्रथमः मासः **जनवरी मासः** अस्ति ।

मार्च मासः **तृतीय मासः** अस्ति ।

(क) फरवरीमासः ____________________ मासः अस्ति ।

(ख) आङ्ग्लमासेषु अष्टमः मासः ____________________ ।

(ग) सितम्बरमासः ____________________ मासः अस्ति ।

(घ) आङ्ग्लमासेषु अन्तिमः मासः ________________।

4. **अधः प्रदत्तानि वाक्यानि पठित्वा मातृभाषाया/प्रान्तीयभाषाया/आङ्ग्लभाषाया वा अनुवादं कुर्वन्तु ।** 4x1=4

(क) सन्दीप कार्यालयात् गृहं गतवान् ।

उत्तरः ____

(ख) भगिनी दूरात् वाहनं पश्यति ।

उत्तरः ____

(ग) मित्रं शालायाः गृहम् आगतवान् ।

उत्तरः ____

(घ) बालः कपाटिकायाः धनं स्वीकरोति ।

उत्तरः ____

खण्ड ग – अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (16)

5. **पठ् धातु लङ् लकार रूप लिखतु** 4x½=2

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम पुरुष	अपठत्		अपठन्
मध्यम पुरुष		अपठतम्	
उत्तम पुरुष	अपठम्		अपठाम

6.	**अधोलिखिते गद्यांशे अङ्कानां स्थाने संख्यावाचकशब्दान् लिखन्तु ।** यथा- (१) पाठशाला – एका पाठशाला । एका पाठशाला अस्ति । तत्र ______________(3) अध्यापकाः सन्ति । साहित्यकक्षायां विंशतिः छात्राः सन्ति । एकस्मिन् दिने _________(1) निरीक्षकः आगतवान् । तस्मिन् दिने साहित्यकक्षायां __________ (15) छात्राः उपस्थिताः । ____________(5) अनुपस्थिताः । निरीक्षकः दश शब्दान् लेखितुम् उक्तवान् ।__________ (2) छात्रौ सप्त शब्दान् सम्यक् लिखितवन्तौ । एकः छात्रः सर्वान् अपि दश शब्दान् सम्यक् लिखितवान् । अवशिष्टाः_________ (12) छात्राः नव शब्दान् सम्यक् लिखितवन्तः ।	6x½= 3
7.	**पट्टिकातः समुचितानि पदानि चित्वा विशेषणानुसारं विशेष्यपदं लिखन्तु ।** गजाय | वृक्षान् | पाठशालां | मार्गः | तटस्य | युवती (क) सुदीर्घः - (ख) सुन्दरी - (ग) उन्नतान् - (घ) विशालां - (ङ) स्थूलाय - (च) तस्य -	6x½= 3
8.	**उदाहरणानुसारम् अधः प्रदत्तानां पदानां सन्धिं कुर्वन्तु ।** यथा – विद्या + अभ्यासः = विद्याभ्यासः (क) मम + अपि = ________________ (ख) विद्या + अर्थी = ________________ (ग) सह + अनुभूतिः = ________________ (घ) कवि + इन्द्रः = ________________	4x1=4

9. **उदाहरणानुसारम् अधः प्रदत्तानां शब्दानां वचनपरिवर्तनं कुर्वन्तु ।** 4x1=4

शब्दः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
आहार	आहारात्	आहाराभ्याम्	आहारेभ्यः
मनुष्य			
अग्नि	अग्नेः	अग्निभ्याम्	अग्निभ्यः
मुनि			
पेटिका	पेटिकायाः	पेटिकाभ्याम्	पेटिकाभ्यः
वाटिका			
कूपी	कूप्याः	कूपीभ्याम्	कूपीभ्यः
नदी			

खण्ड घ. पठित अवबोधनम् (अंका: 24)

10. **अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत** **(5)**

एकदा दश बालकाः स्नानाय नदीम् अगच्छन् । ते नदीजले चिरं स्नानम् अकुर्वन् । ततः ते तीर्त्वा पारं गताः । तदा तेषां नायक: अपृच्छत् – अपि सर्वे बालकाः नदीम् उत्तीर्णाः ? तदा कश्चित् बालकः सर्वान् पङ्क्तौ स्थापयित्वा अगणयत् – एकं द्वे, त्रीणि चत्वारि, पञ्च, षट्, सप्त, अष्ट, नव इति । सः आत्मानं न अगणयत् । अतः सः अवदत् – अरे वयं नव एव स्मः भोः! दशमः नास्ति । अपरः अपि बालकः पुनः आत्मानं त्यक्त्वा अन्यान् बालकान् अगणयत् । तदा अपि नव एव आसन् । अतः ते निश्चयम् अकुर्वन् यत् दशमः नद्यां . मग्नः। ते विषण्णाः तूष्णीम् अतिष्ठन् ।

अ)एकपदेन उत्तरत 2x1=2

क) कति बालका : स्नातुम् गता: ? उत्तर- _______________

ख) कतम : बालक: नद्याम् मग्न: इति निश्चयम् अकुर्वन्? उत्तर- _______________

ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत – 2x1=2

क) ते किं निश्चयं अकुर्वन ?

उत्तर-____

ख) तेषां नायक: किम् अपृच्छत् ?

उत्तर-____

<table>
<tr><td></td><td>स) यथा निर्देशम् तथा उत्तरत्-
क) अन्यान् बालकान् अगणयत । <u>अगणयत</u> इत्यास्मिन् पदे किं लकारम्?
(अ) लट् लकार (ब) लृट् लकार (स) लङ् लकार (द) लोट् लकार

ख) अतः ते निश्चयम् अकुर्वन् यत् दशमः नद्यां . मग्नः। अस्मिन् पदे <u>क्रियापदम्</u> किं?
(अ) अतः (ब) ते (स) दशमः (द) अकुर्वन्</td><td>2x½=
1</td></tr>
<tr><td>11</td><td>अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत (5)
यस्तु क्रियावान् पुरुष: स विद्वान्
शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्
शीलं परं भूषणम्
सुखार्थिनः कुतो विद्या, कुतो विद्यार्थिनः सुखम्
हितं मनोहारि च दुर्लभं वच:
मा ब्रूहि दीनं वच:

क. एकपदेन उत्तरत-
(i) कीदृशं वच: मा ब्रूहि? उत्तर - ____________
(ii) श्रेष्ठम् आभूषणं किम् अस्ति ? उत्तर - ____________
ख. पूर्णवाक्येन उत्तरत-
(i) क: विद्वान् अस्ति ?
उत्तर- ____
____
(ii) कीदृशं वचनं दुर्लभम् ?
उत्तर- ____
____
ग) यथा निर्देशम् तथा उत्तरत्-
i) '<u>शीलं परं भूषणम्</u>' अस्मिन् पदे <u>भूषणम्</u>' शब्दस्य किम् अर्थम् ?
(अ) चरित्र (ब) आभूषण (स) श्रेष्ठ (द) सुख
ii) कुतो विद्यार्थिनः सुखम्। अत्र <u>सुखम्</u> इतिपदस्य विलोम पदम् किम् अस्ति ?
(अ) प्रसन्नं (ब) शीलं (स) दु:खं (द) स्वर्गः</td><td>2x1=
2

2x1=
2

2x½=
1</td></tr>
</table>

12.	**उदाहरणानुसारं रेखाङ्कितानि पदानि आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कुर्वन्तु ।** यथा- <u>महाराणासङ्ग्रामसिंहस्य</u> भ्राता पृथ्वीराजः । प्रश्न- कस्य भ्राता पृथ्वीराज: ? (क) <u>**सः**</u> अचिन्तयत् । उत्तर: ______________________________? (ख) <u>**शयनस्थाने**</u> चन्दनं शायितवती । उत्तर: ______________________________? (ग) <u>**राष्ट्रहितं**</u> श्रेष्ठम् । उत्तर: ______________________________?	3x1=3
13.	**अधोलिखितानि वाक्यानि पठित्वा 'आम्' अथवा 'न' इति वदन्तु लिखन्तु च ।** (क) किं वयं पृथिव्याः पुत्राः पुत्र्यः च स्म: । उत्तरः ____________ (ख) किं रत्नम् अन्विष्यति । उत्तरः ____________ (ग) किं शीलं श्रेष्ठम् आभूषणम् अस्ति । उत्तरः ____________ (घ) किं शरीरम् आद्यं धर्मसाधनम् । उत्तरः ____________ (ङ) किं गुणानां सर्वदा एव आदरः भवति । उत्तरः ____________ (च) किं क्रियाशीलः एव विद्वान् भवति । उत्तरः ____________	6x½= 3
14.	**अधः प्रदत्तनां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तराणि लिखन्तु -** (क) सर्वेषां मनुष्याणां माता का अस्ति ? उत्तरः ____________ (ख) बनवीरः कं मारयितुम् कुतन्त्रम् अरचयत् ? उत्तरः ____________ (ग) महाराणाप्रतापः केषां हृदये चिरं स्थानं प्राप्नोत् ? उत्तरः ____________	3x1=3

15.	**अधोलिखितानि पदानि परस्परं मेलयन्तु ।** (क) हान्दुमान् – सावरकरः (ख) कालापानी – जनजातिः (ग) जारवा – सेल्युलरकारागारः (घ) स्वातन्त्र्यवीरः – अण्डमानः	4x½= 2
16.	**पट्टिकातः चित्वा उचितं पदं पूरयन्तु –** कोकिलः | चाषः | वायसः | नकुलः | शिखी (क) ___________ त्रिमात्रकालं ध्वनिं करोति। (ख) _____________ द्विमात्रकालं ध्वनिं करोति। (ग) _______________एकमात्रकालं ध्वनिं करोति।	3x1=3